

# HØJESTERETS KENDELSE

## afsagt onsdag den 8. marts 2023

**Sag 43/2022**

Anklagemyndigheden

mod

T

(advokat Anne Damhus Kristensen)

I tidligere instanser er afsagt kendelser af Retten i Holbæk den 21. marts 2023 (60-1715/2021) og af Østre Landsrets 3. afdeling den 22. marts 2022 (S-728-22).

I påkendelsen har deltaget tre dommere: Hanne Schmidt, Jens Kruse Mikkelsen og Kristian Korfits Nielsen.

### **Påstande**

Kærende, T, har nedlagt påstand om, at han burde have haft adgang til at overvære hovedforhandlingen mod T2, T3, T4, T5, T6 og T7 fra retslokalet.

Anklagemyndigheden har påstået stadfæstelse.

### **Sagsfremstilling**

T blev den 12. februar 2022 anholdt, varetægtsfængslet og sigtet for medvirken til bl.a. drab og drabsforsøg. På tidspunktet for hans anholdelse var seks andre personer (T2, T3, T4, T5, T6 og T7) tiltalt for medvirken til de pågældende drab og drabsforsøg, og hovedforhandlingen i deres sag var berammet til 20 retsdage fra den 23. marts 2022. Ts sag kunne ikke nå at blive medtaget under denne hovedforhandling.

T ønskede at overvære hovedforhandlingen mod de seks tiltalte og henviste til retsplejelovens § 748, stk. 1, 1. pkt. Anklagemyndigheden anmodede den 9. marts 2022 om, at T skulle overvære hovedforhandlingen fra et lytterum i stedet for i selve retslokalet.

Ved brev af 14. marts 2022 protesterede T mod anklagemyndighedens anmodning.

Byretten afsagde den 21. marts 2022 kendelse, hvoraf fremgår:

”Retten finder, at praktiske grunde taler for, at T, såfremt han ønsker at overvære retsmøderne under hovedforhandlingen i nærværende sag, skal tage ophold i det til retslokalet tilknyttede lytterum. Retten bemærker, at der herved ikke er tale om, at T udelukkes fra at overvære retsmøderne i den forstand, der omhandles i retsplejelovens § 748, stk. 5.

Retten finder en sådan ordning retssikkerhedsmæssig helt ubetænkelig. Retten har herved lagt vægt på, at T alene er sigtet og ikke tiltalt i sagen. Retten har endvidere lagt vægt på, at Ts forsvarer vil have mulighed for at være til stede i retslokalet og i overensstemmelse med retsplejelovens § 748, stk. 3, være berettiget til at fremsætte bemærkninger. Det bemærkes i den sammenhæng, at Ts forsvarer under hovedforhandlingen som udgangspunkt ikke vil være berettiget til at stille spørgsmål til de tiltalte eller vidner. Hertil kommer, at forsvareren før og efter retsmøderne samt i pauser løbende vil have mulighed for at drøfte sagen med T. Endelig har retten lagt vægt på, at T qua indretningen af det omhandlede lytterum løbende vil have mulighed for at overhøre, hvad der passerer i retsmøderne, ligesom han løbende har mulighed for at overvære, hvad der måtte blive vist for retssagens øvrige aktører på retssalens skærme.

Thi bestemmes:

T skal, såfremt han ønsker at overvære retsmøderne under hovedforhandlingen i nærværende sag [...], tage ophold i det til retslokalet tilknyttede lytterum.”

...

Kendelsen blev den 22. marts 2022 stadfæstet af landsretten i henhold til de af byretten anførte grunde.

Anklagemyndigheden oplyste ved mail af 24. marts 2022 til byretten, at T ikke havde fået tilladelse til at bruge skriveredskaber i lytterummet, hvilket beroede på en sikkerhedsmæssig vurdering.

På den anden retsdag – den 24. marts 2022 – blev de seks tiltalte i forbindelse med vidneforklaringer ført over i lytterummet, hvor T befandt sig.

På den tredje retsdag – den 28. marts 2022 – og de resterende retsdage i hovedforhandlingen var der yderligere en medsigtet i sagen (T8) til stede i lytterummet. Han var blevet varetægtsfængslet den 25. marts 2022.

Den 28. marts 2022 afsagde byretten kendelse om, at T ikke kunne få udleveret skriveredskaber under sit ophold i lytterummet i forbindelse med hovedforhandlingen. Rettens kendelse lyder således:

”Retten lægger til grund, at det nu er sikret, at T under sagen i pauser løbende har adgang til i enerum at drøfte sagen med sin forsvarer.

Efter sagens karakter og efter de foreliggende oplysninger finder retten ikke grundlag for at tilsidesætte politiets vurdering af, at der af sikkerhedsmæssige årsager ikke kan udleveres skriveredskaber til T under dennes ophold i lytterummet.

Retten finder af de grunde, der er anført i rettens kendelse af 21. marts 2022, at ordningen med Ts ophold i lytterum under de foreliggende omstændigheder er retssikkerhedsmæssig helt ubetænkelig. Ud over det, der er anført i rettens tidligere kendelse, som er stadfæstet ved Østre Landsrets kendelse af 22. marts 2022, har retten lagt vægt på, at Ts forsvarer løbende vil få tilstillet retsbøgerne fra hovedforhandlingen. Det, der er anført af advokat Kristensen, kan ikke føre til en anden vurdering. Derfor

bestemmes:

T skal, såfremt han ønsker at overvære retsmøderne under hovedforhandlingen i nærværende sag [...], under de sikkerhedsmæssige tiltag, der er besluttet af politiet, fortsat tage ophold i det til retslokalet tilknyttede lytterum.”

...

Hovedforhandlingen foregik digitalt, således at alle dokumentbeviser blev vist på rettens og lytterummets skærm. Der var ikke behov for fremvisning af fysiske beviser i retslokalet.

## **Retsgrundlag**

Retsplejelovens § 748, stk. 1, 3 og 5, lyder:

”§ 748. Sigtede underrettes så vidt muligt om alle retsmøder og er berettiget til at overvære dem. Dette gælder ikke retsmøder, der afholdes med henblik på at opnå rettens forudgående kendelse om foretagelse af foranstaltninger i henhold til kapitlerne 69-74. Det gælder endvidere ikke retsmøder, som afholdes med henblik på videoafhøring af en person efter § 183, stk. 3. Er sigtede varetægtsfængslet, kan fremstilling af ham undlades, hvis den vil være forbundet med uforholdsmæssigt besvær.

...

Stk. 3. Forsvareren er berettiget til at fremsætte bemærkninger og kort at få disse tilført protokollen, men dommeren bestemmer, på hvilket tidspunkt af retsmødet dette kan ske.

...

Stk. 5. Retten kan på begæring bestemme, at der ikke skal gives sigtede underretning om et retsmødes afholdelse, eller at sigtede skal være udelukket fra at overvære et retsmøde helt eller delvis, hvis hensynet til fremmede magter, til statens sikkerhed eller til sagens opklaring eller tredjemand undtagelsesvis gør det påkrævet.”

## **Anbringender**

T har anført navnlig, at tilstedeværelsesretten er det klare udgangspunkt, jf. retsplejelovens § 748, stk. 1, og artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, og at tilstedeværelsesretten angår fysisk tilstedeværelse i retslokalet, hvor den pågældende både kan se og høre retshandlingen.

Enhver undtagelse fra dette udgangspunkt er hjemlet i retsplejeloven, og den eneste hjemmel til at begrænse hans tilstedeværelsesret findes i retsplejelovens § 748, stk. 5. Ingen af de i bestemmelsen oplyste undtagelsesgrunde er opfyldt. Der er ikke hjemmel i bestemmelsen til at indskrænke tilstedeværelsesretten ”af praktiske grunde”.

Henset til, hvordan lytterumsordningen for ham i det konkrete tilfælde blev praktiseret, var der tale om en væsentlig indskrænkning i tilstedeværelsesretten. Han havde således ikke adgang til skriveredskaber, begrænset adgang til løbende drøftelse med sin forsvarer samt manglende adgang til at se retshandlingen. Kommunikationen med forsvareren er blevet vanskeliggjort, særligt har den manglende mulighed for at tage noter undervejs på grund den manglende adgang til skriveredskaber forringet muligheden for, at han kunne drøfte konkrete spørgsmål med sin forsvarer i pauserne. Det er en sag af stort omfang med kun 2-3 pauser på en retsdag af seks timers varighed. Sagens karakter og den alvorlige tiltale mod ham skærpede hans interesse i at kunne følge ordentlig med i sagen.

Der er identitet mellem sagen mod de seks tiltalte og sagen mod ham. Det var alene praktiske forhold, der gjorde, at sagerne ikke blev behandlet sammen, idet han først blev anholdt kort før det tidspunkt, hvor hovedforhandlingen var berammet, og idet hovedforhandlingen allerede én gang var blevet udsat som følge af anholdelse af den tiltalte T7 kort før den oprindelige berammelse. Han bør ikke ved bevisførelsen blive stillet væsentlig ringere end de seks tiltalte, blot fordi han blev anholdt lidt senere.

Der er ikke anført konkrete oplysninger om, hvorfor de fornødne sikkerhedsforanstaltninger ikke kunne iværksættes over for ham i retslokalet. Der har ikke været nogen episoder med flugt eller sikkerhedsmæssige problemer med ham.

Der er ingen dokumentation for, at han har haft tilknytning til banden Loyal to Familia (LTF), og der er ikke anført konkrete grunde til, at han alene ved sin tilstedeværelse i retten, ville kunne påvirke de tiltalte eller vidner. Det bemærkes i den forbindelse, at både de tiltalte og en anden medsigtet har været til stede i lytterummet samtidig med ham. Tilknytning til rocker- og bandemiljøet har ikke ført til en lignende ordning i nogen andre sager.

Sigtede og forsvareres tilstedeværelsesret har nær sammenhæng med kontradiktionsretten og partsoffentlighedsprincippet.

I Menneskerettighedsdomstolens dom af 5. oktober 2006, sag nr. 45106/04 (Marcello Viola mod Italien) fastslog Menneskerettighedsdomstolen, at det ikke i sig selv var i strid med konventionen, at en tiltalt fulgte retshandlingen via videokonference, men at det forudsatte, at det varetog et legitimt formål og blev gennemført på en måde, der respekterede forsvarers rettigheder.

Anklagemyndigheden har anført navnlig, at det må anses for helt ubetænkeligt, at T i den foreliggende sag har været henvist til at udøve sine partsbeføjelser ved at være til stede i rettens lytterum. Det er ikke i strid med retsplejeloven eller retsplejemæssige hensyn.

Det følger af retsplejelovens § 748, stk. 1, at en sigtet så vidt muligt er berettiget til at overvære retsmøderne i forbindelse med efterforskningen af egen straffesag. Det fremgår ikke af bestemmelsen eller dens forarbejder, at denne ret også gælder for medsigtedes hovedforhandling. I praksis anses disse retsmøder dog for omfattet, når det angår de samme forhold, jf. senest U 2022.511 H modsætningsvis.

Retten for en sigtet til at være til stede ved et retsmøde i medfør af retsplejelovens § 748, stk. 1, er ikke en ubetinget ret. Det følger af retspraksis og af § 748, stk. 5, som dog ikke finder anvendelse i denne sag. Der kan heller ikke af Menneskerettighedskonventionens artikel 6 udledes en ubetinget ret til at være til stede, jf. bl.a. Menneskerettighedsdomstolens dom af 5. oktober 2006 i sagsnummer 45106/04 (Marcello Viola mod Italien).

I lytterummet var der ud over transmission af lyd fra retslokalet også visning af det, som blev vist på rettens skærme. Sagen blev behandlet digitalt. Ts forsvarer har desuden været berettiget til at overvære retsmøderne samt fremsætte bemærkninger og få ført disse til protokol, jf.

retsplejelovens § 748, stk. 3. T har uforstyrret kunnet drøfte sagen med sin forsvarer i anklagerrummet, som anklagemyndigheden overlod til dette formål. Hans ret til partsoffentlighed, aktindsigt og kontradiktion er således ikke indskrænket i nogen væsentlig grad.

Det er en særdeles alvorlig sag, som udspringer af en bandekonflikt. Der var både en påvirkningsrisiko og en flugtrisiko, idet T var varetægtsfængslet efter retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 1 og 3. Såfremt T skulle overvære retsmøderne i retslokalet, ville sikkerheden således i endnu højere grad skulle sikres i retslokalet, hvor der i forvejen var stor sikkerhedsmæssig tilstedeværelse. Det beroede på en sikkerhedsvurdering, at T ikke kunne få udleveret skrivedokumenter i lytterummet.

Den anvendte fremgangsmåde er væsentlig mindre indgribende end slet ikke at underrette om retsmødet eller helt eller delvis udelukkelse fra retsmødet efter bestemmelsen i § 748, stk. 5. Ts rettigheder er på tilstrækkelig og forsvarlig vis varetaget ved at overvære retsmøderne fra lytterummet. Overværelse af sagen fra lytterummet var således helt ubetænkelig og ikke i strid med retsplejeloven eller retsplejemæssige hensyn.

Når Ts sag begynder den 15. marts 2023, vil han have lejlighed til at følge bevisførelsen imod ham selv, herunder for nogle bevisers vedkommende for anden gang.

### **Højesterets begrundelse og resultat**

T blev anholdt og varetægtsfængslet for medvirken til bl.a. to drab og et drabsforsøg på et tidspunkt, hvor seks personer allerede var tiltalt for medvirken til de pågældende drab og drabsforsøg, og hvor hovedforhandlingen mod dem allerede var berammet over 20 retsdage. T kunne som følge af sin sene anholdelse ikke få sin sag medtaget i hovedsagen.

Sagen angår, om det var berettiget, at byretten og landsretten nægtede T adgang til at overvære retsmøderne i sagen mod de seks tiltalte fra retslokalet og henviste ham til at overvære hovedforhandlingen fra rettens lytterum.

En sigtet har som udgangspunkt ret til at overvære retsmøder under efterforskningen i sin egen straffesag, jf. retsplejelovens § 748, stk. 1, 1. pkt. Dette omfatter også hovedforhandlingen i en sag mod andre, som er tiltalt for samme forhold, som han er sigtet for, jf. herved Hø-

jesterets kendelse af 30. december 2004 (UfR 2005.1004) og senest Højesterets kendelse af 10. november 2021 (UfR 2022.511) modsætningsvis.

Dette udgangspunkt kan fraviges, hvis sigtede er varetægtsfængslet, og fremstilling af vedkommende vil være forbundet med uforholdsmæssigt besvær, jf. § 748, stk. 1, sidste pkt. Sigtede kan også udelukkes fra at overvære et retsmøde helt eller delvis, hvis hensynet til fremmede magter, til statens sikkerhed eller til sagens opklaring eller tredjemand undtagelsesvis gør det påkrævet, jf. § 748, stk. 5.

Der er ubestridt, at disse undtagelsesbestemmelser ikke finder anvendelse i denne sag.

T var under hovedforhandlingen mod de seks tiltalte placeret i rettens lytterum. Lytterummet var indrettet sådan, at han kunne høre alle parterers indlæg samt vidners og de tiltaltes forklaringer. Ud over samtidig transmission af lyd fra retslokalet havde han adgang til en skærm, der viste alt det, der blev vist på retslokalets skærme. Sagen blev behandlet digitalt, og han kunne således på sin skærm i lytterummet se de dokumenter, der blev fremvist i retten. Han kunne i pauser (2-3 gange i løbet af en retsdag) tale uforstyrret med sin forsvarer, som var til stede i retssalen og kunne fremsætte bemærkninger i overensstemmelse med § 748, stk. 3.

T kunne ikke tale løbende med sin forsvarer eller se, hvad der foregik i retssalen, herunder se vidner afgive forklaring, og han måtte i lytterummet af sikkerhedsgrunde ikke benytte et skriveredskab eller på anden måde notere, hvad han ville tale med sin forsvarer om, når der var mulighed herfor.

Anklagemyndigheden har for Højesteret anført, at den anvendte fremgangsmåde med at placere T i rettens lytterum var helt ubetænkelig og ikke i strid med retsplejeloven eller retsplejemæssige hensyn. Anklagemyndigheden har henvist til, at der er tale om en særdeles alvorlig sag, der udspringer af en bandekonflikt, og at der således var et betydeligt sikkerhedshensyn at tage, ligesom der var risiko for påvirkning af vidner og de tiltalte samt flugtrisiko.

Højesteret finder, at retten til at overvære retsmøder efter retsplejelovens § 748, stk. 1, efter bestemmelsens ordlyd og sammenhæng med lovens øvrige bestemmelser som udgangspunkt indebærer en adgang til fysisk at være til stede i retslokalet under retsmødet. Denne ret kan efter retsplejelovens bestemmelser således fraviges i særlige tilfælde, jf. bl.a. de omtalte be-

stemmelser i § 748, stk. 1, sidste pkt., og § 748, stk. 5. Der kan også henvises til § 748 b om adgang for retten til at bestemme, at en sigtet skal deltage ved anvendelse af telekommunikation med billede i retsmøder om forlængelse af fristen for varetægtsfængsling.

Højesteret finder, at den anvendte fremgangsmåde med placering i lytterum under de foreliggende omstændigheder indebar en sådan indskrænkning i Ts ret til at overvære retsmøderne under hovedforhandlingen vedrørende de seks tiltalte i samme sagskompleks, at det måtte kræve udtrykkelig lovhjemmel. En sådan lovhjemmel findes ikke.

Højesteret bemærker herved, at T ikke havde adgang til se, hvad der passerede i retslokalet (kun de fremviste dokumenter), at han ikke havde mulighed for at tage notater under retsmødet, og at han derfor skulle huske detaljer i en ikke ukompliceret sag, når han drøftede sagen med sin forsvarer i pauserne, hvilket begrænsede forsvarerens adgang efter retsplejelovens § 748, stk. 3, til at fremsætte bemærkninger og kort at få disse tilført retsbogen.

Højesteret tager derfor Ts påstand til følge.

### **Thi bestemmes:**

T burde have haft adgang til at overvære hovedforhandlingen mod T2, T3, T4, T5, T6 og T7 fra retslokalet.

Statskassen skal betale sagsomkostninger for landsret og Højesteret.